

Михайло Олексійович Теплюк

Національна академія правових наук України
Харків, Україна

Апарат Верховної Ради України
Київ, Україна

Олексій Іванович Ющик

Відділ конституційного права та місцевого самоврядування
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького
Національної академії наук України
Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ПРАВОВИХ АКТІВ: КРИТИЧНИЙ ВИМІР

Анотація. Сучасна енциклопедична, словникова та навчальна література України не оперує поняттям «правового акта», змішуючи його з іншими термінами: «нормативно-правовий акт», «акт юридичний», «юридичний акт» та навіть «нормативно-юридичний акт». Аналіз наявних теоретико-правових досліджень указує на те, що поняття «правові акти» в ряду основних понять теорії права не фігурує. Таке відбиття цього поняття є індикатором несформованості в теоретико-правовій думці чіткого й однозначного уявлення про феномен «правовий акт», при чому, дискусійним вбачається навіть родове поняття щодо нього (чи є правовий акт письмовим документом, чи поняття «акт» слід розуміти як прояв діяльності або поведінки). На нашу думку, лише діалектичне розуміння права, розкритого у загальному вченні про право, може забезпечити продуктивний підхід до визначення поняття правових актів. Детальні дослідження цього феномену з використанням формально-логічного та системно-структурного методів у взаємозв'язку з процесом юридичного правоутворення дозволяють стверджувати, що правові акти є особливими вольовими актами діяльності суб'єктів щодо формування й реалізації норм права, зокрема, юридичних норм, і є необхідним способом існування правових норм. У процесі юридичного правоутворення ми розрізняємо три види правових актів: нормоустановчі, або законодавчі акти; нормореалізаційні, тобто підзаконні нормативні юридичні акти, що складають з першими «законодавство»; нормовиконавчі акти, що включають: правомірні акти суб'єктів конкретних правових відношень та нормоутвердуючі (публічно-владні) акти застосування юридичного закону до регулювання правовідносин, порушених протиправними актами суб'єктів цих відносин.

Ключові слова: правові акти, нормоустановчі акти, нормореалізаційні акти, нормовиконавчі акти, позитивне право, юридичне правоутворення.

Mykhailo O. Tepliuk

*National Academy of Legal Sciences of Ukraine
Kharkiv, Ukraine*

*Secretariat of the Verkhovna Rada (Parliament) of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

Olexii I. Yushchuk

*Department of Constitutional Law and Local Government
V. M. Koretskiy Institute of State and Law
of National Academy of Science of Ukraine
Kyiv, Ukraine*

CONCEPT AND CLASSIFICATION OF LEGAL ACTS: CRITICAL DIMENSION

Abstract. *Modern encyclopedic, dictionarial and educational literature of Ukraine does not use the concept of «legal act», mixing its meaning with the coverage of other terms: «normative-legal act», «act juristic», «juristic act» and even «normative-juristic act». The analysis of existing theoretical and legal studies indicates that the concept of «legal acts» does not appear among the main concepts of legal theory. Such a reflection of this concept is an indicator of absence of a clear and unambiguous idea of the phenomenon of «legal act» in theoretical legal sphere, while even the generic concept of it (either it is a written document – or the word «act» should be understood as manifestation of certain activity or behavior) is considered debatable. In our opinion, only a dialectical understanding of law, revealed in the general doctrine of law, can provide productive approach to defining the concept of legal acts. Detailed studies of this phenomenon using formal-logical and systemic-structural methods in connection with the process of legal law-making allow us to assert that legal acts are special voluntary acts of the subjects, concerning formation and implementation of legal norms, in particular, juristic norms, being the necessary way of existence of legal norms. We distinguish three types of legal acts as elements of the process of legal law-making: norm-setting or legislative acts; norm-realizing acts, i.e. subordinate normative legal acts, which together with the first constitute «legislation»; norm-enforcement acts, which include: legal acts of subjects of specific legal relations and norm-affirming (public-authority) acts of application of legal law to the regulation of legal relations violated by illegal acts of subjects of such relations.*

Key words: *legal acts, norm-setting acts, norm-realizing acts, norm-enforcement acts, positive law, legal law-making.*

ВСТУП

Поняття *правового акта* у філософсько-правовій і теоретико-правовій думці сучасної України, схоже, позбавлене права на існування. Принаймні, саме на такий висновок налаштовує огляд відповідної юридичної літератури.

Передусім, термін «правовий акт» не отримав визначення в *енциклопедичній літературі*. Так, у «Юридичній енциклопедії» цей термін згадано, проте визначено його наступним чином: «**Правовий акт** – див. *Нормативно-правовий акт*» [1, с. 41]. А термін «нормативно-правовий акт» визначено як «офіційний письмовий документ, який приймається уповноваженим органом держави і встановлює, змінює, припиняє чи конкретизує певну *норму права*. Ці *акти* знаходяться між собою в ієрархічній підпорядкованості, яка і визначає юридичну силу документа. До нормативно-правових актів належать *закони* і *підзаконні акти* (укази і розпорядження глави держави, постанови уряду, акти центральних органів виконавчої влади та ін.).

Нормативно-правовий акт відображає волю уповноваженого *суб'єкта права*, є обов'язковим для виконання, має документну форму закріплення, забезпечується у виконанні державою, у т.ч. примусовими засобами».

А далі сказано таке: «На відміну від нормативно-правових актів, як актів, розрахованих на багаторазове застосування, індивідуальні акти конкретизують правові норми чи визначають їх дійсний зміст і мають форму правозастосовного або інтерпретаційного акта. В Україні з 1992 року запроваджена *державна реєстрація нормативно-правових актів*, а 1996 року засновано *Єдиний державний реєстр нормативних актів*». Не підлягають включенню до Реєстру акти, які не містять правових норм, зокрема, про: затвердження стандартів, технічних умов, будівельних норм і правил, інші нормативно-технічні документи, тарифно-кваліфікаційні довідники, форми звітності; призначення на посаду та звільнення з неї; скликання нарад, конференцій, семінарів тощо; розгляд проєктів нормативно-правових актів; спорудження пам'ятників, бюстів, монументів конкретним особам і на честь певних подій, нагородження грамотами, відзнаками тощо, з питань організації виконання раніше прийнятих нормативно-правових актів [2, с. 192].

Вміщено в даній «Енциклопедії» також термін «Юридичний акт», проте він також визначений у спосіб: «див. *Акт юридичний*» [3, с. 479]. А останній трактується як «волевиявлення держави (її органів, посадових осіб), формально обов'язкове для виконання. Соціальна роль державного Акта юридичного полягає в тому, що через нього держава об'єктивує, виражає свою волю, доводить її до відповідних суб'єктів, створює формально обов'язкові передумови для узгодження з цією волею поведінки учасників суспільного життя. Цим держава... реалізує у правовій формі свої функції».

Далі сказано, що *юридичні акти* поділяються: «а) за сферою обов'язковості – на нормативні (загальні) та індивідуальні (зокрема, правозастосувальні); б) за характером регульованої діяльності – на поведінкові (регламентують фізичну поведінку) та роз'яснювальні (регламентують інтелектуальну діяльність); в) за суб'єктами видання – на законодавчі, президентські, виконавчі, судові та ін.; г) за способом зовнішнього вираження – на усні (вербальні), письмові (документальні), діяльнісні (конклюдентні); д) за юридичною формою – на закони, укази, постанови, вироки, рішення, ухвали, накази, інструкції тощо» [4, с. 80].

У подальшому в енциклопедичному виданні взагалі відсутня згадка терміна «правовий акт» [5, с. 715–716]. Так само не знаходимо ми згадки даного терміна в ще одному фундаментальному енциклопедичному виданні [6, с. 667].

Можливо, причина такого ставлення до терміна «правовий акт» у практиці? Справді, ще у 2009 році Міністерство юстиції України здійснило перше видання «Словника термінів, що вживаються в законах України». Та коли ми звертаємося до цього словника, то виявляється, що в законах *не використовується взагалі* термін «правовий акт»: за терміном «правова кваліфікація» безпосередньо вміщено термін «правовий режим зони надзвичайної екологічної ситуації» [7, с. 679].

Зазначені обставини так чи інакше відбиваються й на навчальній юридичній літературі. Так, у посібнику «Основи теорії та філософії права» використано термін «нормативно-юридичні акти», які за юридичною силою поділяються на закони та підзаконні нормативно-юридичні акти [8, с. 137–151].

У навчальному посібнику з теорії держави і права сказано, що у *системі джерел права* «формуються, діють та вдосконалюються її підсистеми: нормативно-правових актів, нормативно-правових договорів, правових прецедентів, правових звичаїв та правових принципів». До нормативно-правових актів віднесено закони і підзаконні нормативно-правові акти. А у додатку – термінологічному словнику даного посібника наведено значення терміна «*правові форми здійснення функцій держави*», під якими автори розуміють «однорідну за своїми зовнішніми ознаками (характером та юридичними наслідками) діяльність органів держави, спрямовану на керівництво суспільством шляхом видання *правових актів*» [9, с. 201, 343]

У навчальному посібнику «Основні поняття та категорії права» знаходимо такі поняття як «джерела права», «нормативні акти» та «нормативно-правові акти». Поняття «правові акти» в ряду основних понять теорії права не фігурує [10].

Таке відбиття енциклопедичною, словниковою та навчальною літературою поняття правових актів є індикатором того, що в теоретико-правовій думці й досі не сформовано чіткого та однозначного уявлення про феномен «правовий акт». Навіть родові поняття щодо нього виявляється дискусійним. Так, одні автори вважають правовим актом (юридичним, нормативно-правовим актом) письмовий *документ*, натомість інші розглядають «акт» як прояв *діяльності* або *поведінки*.

Зокрема, С. Гусарев, посилаючись на працю В. Оксамитного про правомірну поведінку особистості, проводить відмінність між категорією «правова діяльність» і поняттям «правова поведінка». З його точки зору, «якщо правова діяльність передбачає зовнішню активність, дію, спрямованість на досягнення мети, здійснення права або його створення, то поняття правової поведінки передбачає як пасивні, так і активні (дію та бездіяльність) вчинки, а також діяння, що суперечать вимогам права за ознакою їхньої протиправності» [11, с. 78]. Однак діяння, що суперечать праву, тобто є *протиправними* діяннями, немає логічних підстав розглядати як *правову* поведінку, оскільки в ній немає нічого «правового».

Схоже, аналогічна ситуація має місце також у зарубіжній юридичній науці. Зокрема, в одному з юридичних словників так само відсутня згадка про правовий акт, хоча в ньому згадано нормативно-правовий акт, індивідуально-правовий акт, локальний нормативний акт, юридичний акт, підзаконний акт, тощо [12, с. 14–18].

Відсутність задовільного наукового поняття правового акта в юридичній науці обумовлена, на наш погляд, кризою праворозуміння, яка триває вже не одне десятиліття і про яку йшлося раніше у наших публікаціях [13; 14].

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Продуктивний підхід до визначення поняття правових актів, з нашої точки зору, можливий тільки з позицій *діалектичного* розуміння права, яке розкривається в загальному вченні про право [15].

Там, зокрема, зазначено, що діалектична логіка, окрім *відмінності* у формах виразу права вимагає вказати й те *загальне*, що є в них. Тому, яким би різним не уявлялося теоретикам втілення правової норми (у звичаях чи законі, у державних приписах чи текстах документів, у правовідносинах або свідомості чи поведінці людей, тощо), – в усіх випадках таким загальним моментом є *опосередкування* цього втілення *діяльністю* суб'єктів, зумовлене діяльною об'єктивно-суб'єктивною природою правових норм. Адже якщо правова норма – це *правило* спілкування, то вона не уявляється без «масовидного втілення» в *діяльності* суб'єктів відносин спілкування, в їхніх *вольових поведінських актах*. І незалежно від того, чи йдеться про *звичні акти поведінки*, які складають традицію і в якості правила відбиваються у пам'яті поколінь, чи про *акти запису* звичаїв, що склалися, чи про *акти судового тлумачення та роз'яснення* закону, чи, нарешті, про *акти прийняття* законів, – у всіх цих випадках ми маємо перед собою особливі вольові поведінські акти, тобто *діяльність*, певним чином пов'язану з правовими нормами.

Ця діяльність опосередковує реалізацію *цілі* права й є *правоутворювальною*, такою, що являє взаємодію самоуправлінської діяльності суб'єктів спілкування та санкціонуючої діяльності владного суб'єкта, і саме нею *організується* нормативний зміст права, відбувається *формування* права в якості позитивного права.

Набуття правилом спілкування *нормативної форми* гіпотези й диспозиції правової норми здійснюється через *правоутворювальну діяльність* – санкціонуючу діяльність владного суб'єкта та правомірні діяння суб'єктів спілкування. Гіпотеза й диспозиція норми «прошиваються» цією діяльністю як *санкцією* норми й усі три дані моменти складають норму як *необхідну дійсність* [15, с. 411–422].

Проблема дійсності правових норм, їх реального буття і способу їх існування у теорії права звичайно розглядається в аспекті відношення *змісту* й *форми* у праві, або *зовнішнього* об'єктивного виразу правових норм, що у підсумку обмежується уявленням про так звані «джерела права», «джерела позитивного права», «джерела правових норм», тощо.

При цьому окремі теоретики слушно відзначали, що про реальну наявність і дію в суспільстві правових норм не можна судити тільки на підставі записаного в законі тексту статей, пунктів і що без втілення припису статті закону в *свідомості* та *діях* людей і державних органів цей припис – не більш як проголошений у законі заклик до проведення в життя деякого правила поведінки. Проте припис закону не є *нормою*; припис набуває «закінченого соціального значення» за умови *реалізації* його в конкретних правовідносинах.

Якщо розуміти норми права як загальнообов'язкові приписи держави, що втілюються тим або іншим способом у свідомості й поведінці більшості людей, а в якості цих способів розглядати різні «методи керівництва» (загроза примусу або заінтересованість), на що вказують прибічники даного підходу, то це не позбавляє від визнання вольового характеру правової норми як веління держави. І навіть якщо в законах вбачати не лише веління органів держави, а й вираз згоди народу або його підкорення нормам, законодавчим та іншим обов'язковим рішенням, – це все ж не дає чіткої відповіді на питання про *спосіб існування* правових норм.

Необхідним способом існування правових норм, з нашої точки зору, є *правові акти* – особливі вольові акти діяльності суб'єктів щодо формування й реалізації норм права, зокрема, юридичних норм.

Юридичні норми, як особливий *процес необхідності*, формуються *актами правотворчості* (правоутворення) двох різновидів: 1) *нормоустановчими* актами законодавця, що складають в їх сукупності *ідеальний* (повинний) *правопорядок*, та 2) *нормореалізаційними* актами, в яких момент *загального* в юридичній нормі *конкретизується* й норма набуває *реального буття* як *дійсна* норма у *правомірних актах* суб'єктів правового спілкування. У цих правомірних актах *ідеальність* юридичного закону (повинне) перетворюється в *реальність* правопорядку (суше), який стає *реалізованою ціллю* юридичного права. З точки зору діалектичного праворозуміння ціллю права взагалі є *правопорядок* [15, 264–319].

Відтак процес юридичного правоутворення уявляється наступним чином. Законодавець *установлює* юридичний закон у *загальних* актах позитивного права – *законодавчих актах*, якими він фіксує момент *загального* в юридичній нормі й через це наділяє законодавчі акти *вищою юридичною силою*.

Законодавчими актами (тут для нас не мають значення їх конкретні форми) держава встановлює (конституює) позитивне юридичне право в його *суттєвих* моментах, визначаючи ними той *ідеальний* (повинний) *законний порядок*, який вища державна влада обирає як *ціль* діяльності держави, і створюючи *нормативно-правовий «фундамент»*, на якому має бути вибудована «конструкція» всієї системи позитивного юридичного права в даному суспільстві.

Та оскільки законодавчими актами встановлюється позитивне право лише на *загальному*, базовому рівні, воно залишається *абстрактним, ідеальним* правом, самою тільки *можливістю*, виступає як *суб'єктивна ціль* держави; і необхідно ще перевести його в *реальне* юридичне право через *конкретизацію* *нормативно-*

го змісту законодавчих актів іншими актами на рівні *особливого*, перетворивши таким чином *суб'єктивну* ціль законодавця у *ціль, яка здійснюється, реалізується*.

Для цього потрібні й цьому слугують особливі акти позитивного права – *підзаконні нормативні акти*, якими специфікується *загальний* зміст законів, тим самим наближаючи цей зміст до реальних *особливих* умов і відносин, *посилюючи* таким чином спочатку ще *абстрактну можливість* реалізації закону. Дані акти можна визначити як *нормореалізаційні* (конкретизуючі норми) юридичні акти.

Ураховуючи, що цими актами лише *конкретизується* зміст юридичних норм на рівні *особливого*, нормореалізаційні акти в процесі утворення права виступають як *акти законодавства*, тобто акти, якими держава продовжує «давати закон» суспільству у формі *актів позитивного юридичного права*. Проте це вже не акти законодавця, а *підзаконні* («під законом») нормативні акти, наділені нижчою ніж закон юридичною силою (ми абстрагуємося тут від конкретних форм підзаконних актів). Так, *ідеальний правопорядок, як суб'єктивна ціль* держави, трансформується владними (санкціонуючими) *підзаконними* актами у *ціль, що реалізується*, тобто у *здійснювану ціль*.

У зв'язку з цим слід наголосити, що традиційний *дихотомічний* поділ права на сферу *правотворчості* й сферу *реалізації права* не витримує критики. Насправді, в юридичному процесі між стадіями прийняття закону й реалізації (дії) закону чітко виокремлюється особлива проміжна стадія *введення закону в дію*. Як свого часу зазначалося одним із авторів даної статті, законодавчий акт – це специфічне управлінське рішення, яким устанавлюються, запроваджуються та змінюються норми права, а також регулюється дія цих норм. Як таке рішення, він потребує реалізації. Дієвість закону, його сила виявляється в тому, наскільки правова мотивація пересилує мотивацію поведінки суб'єкта іншими факторами. Суттєве значення при цьому мають ті суспільні умови, в яких відбувається дія даного законодавчого акта.

Умови, в яких діє закон (тобто набір наявних обставин у різних сферах суспільного життя: економічні, політичні, правові, соціальні, культурні, міжнародні тощо умови), можуть як забезпечувати його належну дію, так і перешкоджати такій дії або взагалі виключати її. Визначити й урахувати всі умови дії закону, включаючи природні, на практиці виявляється нереальним. Тому необхідно встановити, які суспільні умови стосуються практичної реалізації дієвості закону.

Закон розглядається як певна *можливість* належного правила в поведінці суб'єктів, коли виступає як ухвалений законодавчий акт, положення якого *повинні* бути реалізованими в практичній діяльності суб'єктів правовідносин. А як *дійсний* виступає такий законодавчий акт, положення якого *реалізовані* на практиці, вже стали *фактичним правилом* поведінки суб'єктів, на яких поширюється його дія, перетворившись із можливості, приписів законодавчого акта в дійсні акти поведінки, що відповідають цим приписам. Таке перетворення відбувається в право-

вому, зокрема, юридичному процесі, в якому й повинні бути визначені умови реалізації нормативних положень законодавчого акта через відповідні умови й відповідну опосередковуючу діяльність, що є визначальною умовою реалізації нормативних положень закону [16, с. 153–157; 17, с. 16–17].

Відтак процес правоутворення, як *процес необхідності*, через розгортання юридичних норм до їх *дійсності*, до перетворення *ідеального* правопорядку в дійсний *реальний* правовий порядок завершують *правомірні акти* суб'єктів права. Ці акти, на відміну від актів законодавства, реалізують в юридичних нормах момент *одиночності*, здійснюючись в *окремих правовідносинах* суб'єктів права, в яких юридична норма набуває *дійсності закону поведінки* суб'єктів відношення.

Правомірні акти, по суті, виступають як акти *виконання* юридичних норм, а тому їх слід розглядати як *нормовиконавчі акти*. Сукупність правомірних актів утворює *дійсний правопорядок*, як *реалізовану ціль* права, що є *тотожністю* *ідеальному* правовому порядку.

Разом з тим, позначений тут процес правоутворення, реалізації цілі права є лише *ідеальним* процесом, тим, що *повинно бути*; однак це не той процес, який відбувається в дійсності, з яким люди мають справу на практиці та який так або інакше *відхиляється* від належного.

Справа в тому, що акти суб'єктів конкретних правовідносин у різних умовах далеко не в усіх випадках виявляються *правомірними*, такими, що відповідають змісту актів позитивного права (законодавству). Існування в усіх без винятку суспільствах у всі часи різноманітних *правопорушень* є достатнім свідченням того, що фактичний, *суцйий* правопорядок не збігається з повинним бути, *ідеальним* правопорядком. Тому в *нормативному процесі необхідності* від самого початку з'являється *потреба* в усуненні правопорушень та *приведенні* актів суб'єктів правовідносин до «спільного знаменника» із актами позитивного права, до їх *тотожності* змісту юридичного закону.

У цьому зв'язку зауважимо, що здатність людей ухилитися від зразків належної соціальної поведінки у бік її неналежних форм (на яку вказують деякі автори) потребує пояснення, звернення до категорії «інтересу». Необхідність у праві обумовлена зіткненням різних інтересів у відносинах між людьми, з якого (зіткнення) й виникають правомірна та неправомірна поведінка. Але якщо акти *правомірної* поведінки є *нормативними*, тобто *повинними* і, водночас, *суцйими*, то акти *неправомірної* поведінки є тільки *суцйими*, проте не *належними*, а *свавільними*. Через це неправомірні акти випадають із правопорядку як *ненормативні акти індивідуальної сваволі*, що не належать до *позитивного* права, а протистоять йому в якості *негативної* сфери правової реальності, як фактор, котрий руйнує право.

Відтак, *позитивне право*, як усе в цьому світі, має свою *протилежність* – сферу індивідуальної сваволі, як своє *заперечення*; сферу, яку належить назвати «протиправо» (або «антиправо» чи «негативне право»). Правом, хоча й «зі знаком

мінус», ця сфера є тому, що індивідуальні неправомірні акти відбуваються в межах *правових відношень* та зіставляються з правовими нормами на предмет оцінки їхньої *правомірності*, тобто відповідності останнім.

ВИСНОВКИ

У боротьбі двох протилежних сторін – позитивного та «негативного» права – право *саморозвивається* як соціальне явище. У цьому процесі саморозвитку права для збереження його від руйнування *необхідне заперечення індивідуальних актів* на користь *нормативних актів* – через приведення поведінки суб'єктів, якою порушуються норми права, до належної, повинної поведінки, яка відповідає актам позитивного права, тобто стає необхідним надання їм *протилежного характеру правомірних* діянь.

Для цієї мети вимагаються *особливі акти юридичної діяльності*, які знімають протиріччя між суцим і належним правопорядком та *утверджують* належний порядок як *реалізовану ціль*. По суті, у даному випадку мовиться про *необхідність охорони* позитивного права від порушення його актами сваволі, тобто йдеться про особливу *правоохоронну діяльність* держави в складі його юридичної діяльності. Інакше кажучи, йдеться про *утвердження* юридичної норми – як втілення юридичного закону – в якості *закону поведінки* суб'єктів через посередництво *нормоутверджуючих* актів, якими *застосовується* юридичний закон до *одиночних фактів* відхилення від нього.

Таким чином, у процесі юридичного правоутворення ми розрізняємо *три види правових актів*, які відбивають *доцільний рух* процесу від *суб'єктивної* цілі через ціль, що *реалізується*, до *здійсненої* (реалізованої) цілі – у *діалектичній логіці* розгортання *поняття* юридичного права «загальне – особливе – одиночне».

Цими трьома видами правових актів є 1) *нормоустановчі*, або *законодавчі* акти (загальне); 2) *нормореалізаційні*, що складають з першими «законодавство», тобто *підзаконні нормативні юридичні акти* (особливе); 3) *нормовиконавчі* акти, що включають: а) *правомірні акти* суб'єктів конкретних правових відношень та б) *нормоутвердуючі* (публічно-владні) *акти застосування юридичного закону* до регулювання правовідносин, порушених протиправними актами суб'єктів цих відносин (окреме, одиночне).

З урахування цього, до *позитивного права* належить включати усі три види нормативних актів, *протиставляючи* йому «негативне право» («протиправо») – як сферу *індивідуальних* (ненормативних, таких, що відхиляються від правових норм, протиправних) актів *сваволі*. Разом з тим, з точки зору діалектичної логіки буде помилкою *метафізично абсолютизувати* це протиставлення; тут ми маємо справу з *діалектичним протиріччям*, з якого відбувається *саморозвиток юридичного права* (як і права взагалі). Той факт, що в усіх правових системах світу є кримінально-правова галузь, яка беззаперечно визнається всіма, є вагомим практичним аргументом на користь сказаного вище.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Наукові результати, отримані за підсумками проведеного дослідження, мають істотне значення як такі, що виправляють суттєву прогалину в існуючих позиціях теорії права щодо розуміння процесу юридичного правоутворення та його елементів, доповнюють науковий підхід, наявний у комплексі енциклопедичної, навчальної та словникової літератури, сприяють активізації профільних наукових досліджень та актуальності їх спрямування. Коректне розуміння поняття «правового акту» на теоретичному рівні є наріжним елементом здійснення практичної діяльності у сферах законотворчості та нормопроекування, у тому числі для вдосконалення якої рекомендується ця стаття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. Київ : Укр. енцикл., 1998. Т. 5 : П-С, 2003. 736 с.
- [2] Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. Київ : «Укр.енцикл.», 1998. Т. 4 : Н-П. 2002. 720 с.
- [3] Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. Київ : «Укр.енцикл.», 1998. Т.6: Т-Я. 2004. 768 с.
- [4] Юридична енциклопедія: в 6 т. / [редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.]. Київ : «Укр.енцикл.», 1998. Т.1: А-Г. 672 с.
- [5] Великий енциклопедичний юридичний словник / [за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка]. Київ : Юрид. думка, 2012. 1020 с.
- [6] Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / [редкол.: С. І. Максимов (гол.) та ін.]. Харків : Право, 2017. Т. 2 : Філософія права. 1128 с.
- [7] Словник термінів, що вживаються в законах України / [уклад. В. Д. Андрієнко та ін.]. Київ : Фенікс, 2009. 987 с.
- [8] Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права : навч. посібн. Львів : Вид-во ЛЮБФ «Медицина і право», 2021. 256 с.
- [9] Бостан С. К. Теорія держави і права : навч. посіб. / С. К. Бостан, С. Д. Гусарев, Н. М. Пархоменко та ін. Київ : Вид. центр «Академія», 2013. 348 с.
- [10] Марчук В. М., Ніколаєва Л. В. Основні поняття та категорії права : навч. посібн. Київ : Істина, 2001. 144 с.
- [11] Гусарев С. Д. Юридична діяльність: методологічні та теоретичні аспекти. Київ : Знання, 2005. 375 с.
- [12] Краткий юридический словарь / под ред. А. Н. Азрилияна. Институт новой экономики, 2005. 1088 с.
- [13] Ющик О. І. Криза праворозуміння і діалектична теорія права. *Право України*. 2016. №3. С. 258–265.
- [14] Ющик О. І. Теоретична «мілизна» догматичної юриспруденції. *Право України*. 2016. №4. С. 139–148.
- [15] Ющик А. И. Диалектика права. Кн. 1: Общее учение о праве (Критический анализ общеправовых понятий). Киев : Право Украины ; Ін Юре, 2013. 768 с.
- [16] Теплюк М. О. Теоретико-правові основи введення закону в дію : монографія. Київ : Парламентське вид-во, 2013. 480 с.

- [17] Теплюк М. О. Введення закону в дію: теоретико-правові проблеми законодавчого регулювання : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01 / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2014. 40 с.

REFERENCES

- [1] *Legal Encyclopedia: in 6 vol.* (1998). *Vol. 5: P-S (2003)*. In Yu. Shemshuchenko (chairman) & oths (Ed.). Kyiv: Ukr.encycl.
- [2] *Legal Encyclopedia: in 6 vol.* (1998). *Vol. 4: N-P (2002)*. In Yu. Shemshuchenko (chairman) & oths (Ed.). Kyiv: Ukr.encycl.
- [3] *Legal Encyclopedia: in 6 vol.* (1998). *Vol. 6: T-Ya (2004)*. In Yu. Shemshuchenko (chairman) & oths (Ed.). Kyiv: Ukr.encycl.
- [4] *Legal Encyclopedia: in 6 vol.* (1998). *Vol. 1: A-G*. In Yu. Shemshuchenko (chairman) & oths (Ed.). Kyiv: Ukr.encycl.
- [5] *Great encyclopedic legal dictionary* (2012). In Yu. Shemshuchenko (Ed.). Kyiv: Yurydychna dumka.
- [6] *Great Ukrainian legal encyclopedia: in 20 vol. Vol 2: Theory of Law (2017)*. In S. Maksymov (chairman) and oths (Ed.). Kharkiv: Pravo.
- [7] *Dictionary of terms used in Ukrainian Laws* (2009). In V. Andriienko (Ed.) and oths. Kyiv: Pheniks.
- [8] Rabinovych, P. M. (2021). *Basis of theory and philosophy of law*. Lviv: Medicine and Law.
- [9] Bostan, S. K., Husarev, S. D., Parkhomenko N. D. & oths (2013). *Theory of State and Law: studybook*. Kyiv: Academia.
- [10] Marchuk, V. M., Nikolaeva, L. V. (2001). *General concepts and categories of law*. Kyiv: Istina.
- [11] Husarev, S. D. (2005). *Legal activity: methodological and theoretical aspects*. Kyiv: Znannia.
- [12] *Brief Legal Dictionary* (2005). In A. Israilyan (Ed.). Institute of New Economics.
- [13] Yushchuk, O. I. (2016). The crisis of understanding of law and dialectical legal theory. *Law of Ukraine*, 3, 258–265.
- [14] Yushchuk, O. I. (2016). Theoretical «shallowness» of dogmatic jurisprudence. *Law of Ukraine*, 4, 139–148.
- [15] Yushchuk, O. I. (2013). *Dialectics of Law. Volume 1: General doctrine of law (Critical analysis of general legal concepts)*. Kyiv: Law of Ukraine; In Yure.
- [16] Tepluk, M. O. (2013). *Theoretical legal basis for enactment of laws*. Kyiv: Parliamentary publishing.
- [17] Tepluk, M. O. (2014). *Enactment of law: theoretical legal problems of legislative regulation* (Doctoral thesis, V. Koretsky Institute of State and Law of National Academy of Science of Ukraine, Kyiv, Ukraine).

Михайло Олексійович Теплюк

Доктор юридичних наук

Член-кореспондент Національної академії правових наук України

Національна академія правових наук України

61024, вул. Пушкінська, 70, Харків, Україна

Заступник Керівника Апарату Верховної Ради України – керівник
Головного юридичного управління
Апарат Верховної Ради України
01008, вул. Грушевського, 5, Київ, Україна

Mykhailo O. Tepluk

Doctor of Law
Corresponding Member of National Academy of Legal Sciences of Ukraine
National Academy of Legal Sciences of Ukraine
61024, 70 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

Deputy Chief of Secretariat – Chief of Central Legal Department
Secretariat of the Verkhovna Rada (Parliament) of Ukraine
01008, 5 Hrushevskoho Str., Kyiv, Ukraine

Олексій Іванович Ющик

Доктор юридичних наук, головний науковий співробітник
Відділ конституційного права та місцевого самоврядування
Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України
01001, вул. Трьохсвятительська, 4, Київ, Україна

Oleksii I. Yushchuk

Doctor of Law, Professor
Chief Researcher Department of Constitutional Law and Local Government
V. M. Koretskiy Institute of State and Law of National Academy of Science of Ukraine
01001, 4 Triokhsviatytska str., Kyiv, Ukraine

Рекомендоване цитування: Теплюк М. О., Ющик О. І. Поняття та класифікація правових актів: критичний вимір. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2024. Т. 31. №2. С. 34–45.

Suggested Citation: Tepluk, M. O., & Yushchuk, O. I. (2024). Concept and Classification of Legal Acts: Critical Dimension. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 31(2), 34–45.

Стаття надійшла / Submitted: 14/05/2024
Доопрацьовано / Revised: 14/06/2024
Схвалено до друку / Accepted: 27/06/2024